

POSTANOWIENIE

Dnia 22 października 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt

w sprawie z odwołania R. K.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Wałbrzychu

z udziałem zainteresowanej W. siedzibą w W.

o objęcie odpowiedzialnością członka zarządu za zaległości składowe spółki,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 22 października 2015 r.,

skargi kasacyjnej odwołującego się od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu

z dnia 18 marca 2014 r., sygn. akt III AUa 2191/13,

1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;

2. zasądza od odwołującego się R.K. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Wałbrzychu 3600 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Powód R. K. wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 18 marca 2014 r.

Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił rażące naruszenie prawa materialnego, tj. art. 116 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 613) w związku z art. 31 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 121 ze zm.), przez jego błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające

na błędnym uznaniu, że w ustalonych okolicznościach faktycznych wszczęcie przez powoda postępowania układowego nie spowodowało zwolnienia go z odpowiedzialności za zaległości składkowe Spółki wskazane w zaskarżonej decyzji organu rentowego, ze względu na późniejsze nierealizowanie tego układu i w rezultacie jego uchylenie przez Sąd; a także naruszenie przepisów postępowania mające istotny wpływ na wynik sprawy, tj.: art. 398²⁰ k.p.c. i art. 386 § 6 k.p.c., przez ich niezastosowanie i w rezultacie wydanie zaskarżonego wyroku w sprzeczności z wykładnią prawa dokonaną już w niniejszej sprawie przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 13 czerwca 2012 r. (sygn. akt II UK 307/11) oraz w sprzeczności z oceną prawną i wskazaniem co do dalszego postępowania wyrażoną w uzasadnieniu wyroku sądu drugiej instancji przy poprzednim rozpoznaniu niniejszej sprawy, tj. wyroku z dnia 6 listopada 2012.

Skarżący wniósł o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, wskazując, że „w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne oraz potrzeba wykładni przepisu art. 116 ustawy z dnia 29.08.1997 r. Ordynacja podatkowa w związku z art. 31 ustawy z dnia 13.10.1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych poprzez konieczność wyjaśnienia, czy ocena określonej w tym przepisie przesłanki zwolnienia z odpowiedzialności członka zarządu za zaległości składkowe Spółki w postaci „wszczęcia we właściwym czasie postępowania układowego” powinna być dokonywana z perspektywy sytuacji istniejącej w dniu wszczęcia postępowania układowego, czy też z uwzględnieniem późniejszych zdarzeń, a w szczególności czy na to zwolnienie z odpowiedzialności ma wpływ późniejsze uchylenie tego układu przez Sąd i późniejsza niewypłacalność Spółki uzasadniająca późniejsze złożenie wniosku o upadłość; skarga jest oczywiście uzasadniona albowiem Sąd Apelacyjny zaskarżonym wyrokiem rażąco naruszył prawo materialne, w szczególności art. 116 ustawy z dnia 29.08.1997 r. Ordynacja podatkowa w związku z art. 31 ustawy z dnia 13.10.1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych poprzez błędne uznanie, iż wszczęcie przez powoda postępowania układowego (mimo, iż nastąpiło to we właściwym czasie o czym świadczy pozytywna w tym zakresie opinia biegłego sądowego) nie spowodowało zwolnienia powoda z odpowiedzialności za zaległości składkowe Spółki za okres od stycznia 2004 r. do stycznia 2005 r., z uwagi na pogorszenie się sytuacji finansowej Spółki w tym

okresie i powstanie stanu jej niewypłacalności; skarga jest oczywiście uzasadniona albowiem Sąd Apelacyjny zaskarżonym wyrokiem rażąco naruszył przepisy postępowania, w szczególności art. 398²⁰ k.p.c. i art. 386 § 6 k.p.c. poprzez ich niezastosowanie i w rezultacie wydał zaskarżony wyrok w sprzeczności z wykładnią prawa dokonaną już w niniejszej sprawie przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 13 czerwca 2012 r. (sygn. akt II UK 307/11) oraz w sprzeczności z oceną prawną i wskazaniem co do dalszego postępowania wyrażoną w uzasadnieniu wyroku sądu drugiej instancji przy poprzednim rozpoznaniu niniejszej sprawy tj. wyroku z dnia 6 listopada 2012 r.”.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy wniósł o odmowę przyjęcia jej do rozpoznania, ewentualnie o jej oddalenie i zasądzenie od odwołującego się na swoją rzecz kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wstępnie trzeba przypomnieć, że ograniczenia dopuszczalności wnoszenia skargi kasacyjnej wynikają z konstytucyjnej roli Sądu Najwyższego w systemie organów wymiaru sprawiedliwości. Zgodnie bowiem z art. 1 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. Nr 240, poz. 2052 ze zm.) rolą tego Sądu w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości pozostaje zapewnienie w ramach nadzoru zgodności z prawem oraz jednolitości orzecznictwa sądów powszechnych i wojskowych przez rozpoznawanie kasacji oraz innych środków odwoławczych, podejmowanie uchwał rozstrzygających zagadnienia prawne i rozstrzyganie innych spraw określonych w ustawach. Skarga kasacyjna nie jest więc (kolejnym) środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, z uwagi na przeważający w jej charakterze element interesu publicznego. Służy ona kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia, gdy się weźmie nadto pod uwagę, że Konstytucja w art. 177 ust. 1 gwarantuje jedynie dwuinstancyjne postępowanie. Ewentualna możliwość dalszego postępowania, w tym postępowania przed Sądem Najwyższym, stanowi uprawnienie dodatkowe,

które może zostać obwarowane szczególnymi przesłankami, w tym określonymi w art. 398⁹ § 1 k.p.c.

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). W związku z tym wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w powołanym przepisie, a jego uzasadnienie zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy.

W wyroku z dnia 13 czerwca 2012 r., II UK 307/11 (wydanym w niniejszej sprawie) Sąd Najwyższy dokonał wiążącej (art. 398²⁰ k.p.c.) wykładni pojęcia „właściwego czasu” do wystąpienia o otwarcie postępowania układowego w rozumieniu w art. 116 § 1 pkt 1 lit. a Ordynacji podatkowej. Stwierdził, że członek zarządu spółki może uwolnić się od odpowiedzialności za dług spółki, gdy wykaze, że decyzja o zawarciu układu była właściwa, dyktowana racjonalną oceną, w której wyważył, czy skutek wyjątkowych i niezależnych od niego okoliczności zaprzestał płacenia długów lub przewiduje w najbliższej przyszłości zaprzestanie ich płacenia i stan ten może uchylić w drodze otwarcia postępowania celem zawarcia układu z wierzycielami (art. 1 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. - Prawo o postępowaniu układowym; Dz.U. Nr 93, poz. 836 ze zm.), czy też zaprzestał płacenia długów trwale i powstała podstawa do ogłoszenia upadłości (art. 1 § 1 i art. 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. - Prawo upadłościowe; jednolity tekst: Dz.U. z 1991 r. Nr 118, poz. 512 ze zm.). W związku z tym nie ma znaczenia, czy wniosek o wszczęcie postępowania układowego został złożony we właściwym czasie w rozumieniu art. 116 § 1 pkt 1 lit. a Ordynacji podatkowej, z uwzględnieniem nawet, że proponowany układ został przyjęty przez zgromadzenie wierzycieli, a sąd go zatwierdził, gdyż ten fakt nie obrazuje pełni potencjału finansowego spółki, a uwzględnia tylko zdolność zaspokojenia należności objętych układem. Ocena ta wymaga porównania

istniejącego w chwili składania wniosku potencjału finansowego spółki z rozmiarem całkowitego jej zadłużenia, obejmującego należności cywilne (układowe) i publicznoprawne, wyłączone z układu i stwierdzenie, czy wobec realnych przesłanek upadłości zgłoszenie propozycji układu było bezprzedmiotowe.

W wyroku tym, co najistotniejsze dla niniejszej, sprawy zwrócono także uwagę, że przy określaniu „właściwego czasu” do wystąpienia o otwarcie postępowania układowego należy uwzględnić, że zawarcie układu i jego realizacja nie wyłączały powstania stanu niewypłacalności spółki, uzasadniającego złożenie wniosku o ogłoszenie upadłości dłużnika publicznoprawnego, jeżeli spółka nie spłacała nieobjętych układem należności publicznoprawnych powstałych przed jego zawarciem i należności powstających na bieżąco (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 1997 r., II CKN 117/97, niepublikowany i z dnia 19 marca 2010 r., II UK 258/09, OSNP 2011 nr 17-18, poz. 239). Złożenie przez zarządcę we właściwym czasie wniosku o wszczęcie postępowania układowego nie zwalniało go z odpowiedzialności za zaległości składkowe powstałe po zatwierdzeniu układu, a zawarcie układu i jego realizacja nie eliminowały możliwości powstania stanu niewypłacalności spółki uzasadniającego złożenie wniosku o ogłoszenie upadłości, jeżeli spółka nie spłacała nieobjętych układem należności publicznoprawnych powstałych przed jego zawarciem i na bieżąco (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 marca 2011 r., III UK 89/10, niepublikowany oraz z dnia 12 maja 2011 r., II UK 308/10, OSNP 2012 nr 11-12, poz. 144). Uzasadnia to przyjęcie, że wniosek o otwarcie postępowania układowego, przy założeniu nawet oczywistej realności układu - zgłoszony we właściwym dla tego postępowania czasie - nie jest wystarczającą przesłanką uwolnienia od subsydiarnej odpowiedzialności na podstawie art. 116 Ordynacji podatkowej członka zarządu, który go złożył.

Z przedstawionej wykładni wynika jednoznacznie, że ocena przesłanki zwolnienia z odpowiedzialności członka zarządu za zaległości składkowe spółki w postaci „wszczęcia we właściwym czasie postępowania układowego” powinna być dokonywana z perspektywy sytuacji istniejącej w dniu wszczęcia postępowania układowego. Niemniej jednak, samo ustalenie, że w tym aspekcie wniosek o ogłoszenie upadłości zgłoszony został „we właściwym czasie”, nie jest wystarczające do zwolnienia się członka zarządu z odpowiedzialności za zaległości

składkowe, jeżeli okaże się, że zawarcie układu i jego realizacja nie doprowadziły do zamierzonego skutku i mimo niego doszło do stanu niewypłacalności spółki (spółka nie spłacała nieobjętych układem należności publicznoprawnych powstałych przed jego zawarciem i na bieżąco), co uzasadniało złożenie wniosku o ogłoszenie upadłości. Prościej rzecz ujmując, zgłoszenie „we właściwym czasie” wniosku o otwarcie postępowania układowego nie wyłącza odpowiedzialności członka zarządu za zaległości składkowe, jeżeli zostanie wykazane, że po zatwierdzeniu układu zaistniał stan niewypłacalności spółki uzasadniający złożenie wniosku o upadłość.

W związku z tym przedstawiane zagadnienie, już rozstrzygnięte przez Sąd Najwyższy, nie może być podstawą do przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Odnosząc się do kwestii oczywistej zasadności skargi, trzeba przypomnieć, że w świetle utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego że przesłanka ta wynika zwykle z oczywistego, widocznego *prima facie* naruszenia przepisów prawa polegającego na sprzeczności wykładni lub stosowania prawa z jego brzmieniem lub powszechnie przyjętymi regułami interpretacji (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 26 lutego 2008 r., II UK 317/07, LEX nr 453107, z dnia 25 lutego 2008 r., I UK 339/07, LEX nr 453109, z dnia 26 lutego 2001 r., I PKN 15/01, OSNAPiUS 2002 nr 20, poz. 494, z dnia 17 października 2001 r., I PKN 157/01, OSNAPiUS 2003 nr 18, poz. 437, z dnia 8 marca 2002 r., I PKN 341/01, OSNP 2004 nr 6, poz. 100, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 218/07, LEX nr 375616).

Biorąc pod uwagę wyżej przytoczone wywody dotyczące wykładni art. 116 § 1 pkt 1 lit. Ordynacji podatkowej, twierdzenie o „oczywistym” naruszeniu tego przepisu nie może się ostać.

Dalej podkreślić należy, że z utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego dotyczącego art. 398²⁰ k.p.c. wynika, że Sąd drugiej instancji związany jest ustaleniem znaczenia przepisów prawa dokonany przez Sąd Najwyższy w wyroku uchylającym orzeczenie sądu odwoławczego (wyroki Sądu Najwyższego” z dnia 16 grudnia 2009 r., I CSK 196/09, LEX nr 553658 i z dnia 22 września 2011 r., V CSK 427/10, LEX nr 1095853). Ze względu na wyjątkowość możliwości ograniczenia samodzielności sądu powszechnego dopuszczonej tym przepisem, pojęcie

„wykładnia prawa” należy rozumieć wąsko, jako wyjaśnienie treści przepisów prawa (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 23 października 2002 r., II CKN 860/00, LEX nr 75274; z dnia 9 lutego 2005 r., II CK 413/04, LEX nr 395075; z dnia 25 listopada 2008 r., II CSK 335/08, LEX nr 484701; z dnia 15 października 2009 r., I CSK 83/09, LEX nr 553662; z dnia 26 lutego 2009 r., IV CSK 415/08, LEX nr 610218 i z dnia 13 stycznia 2010 r., II CSK 374/09, LEX nr 677771). Sąd drugiej instancji nie jest związany innymi, niż wyjaśnienia treści przepisów, wypowiedziami Sądu Najwyższego zawartymi w uzasadnieniu kasatoryjnego wyroku (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 grudnia 2006 r., II CSK 294/06, LEX nr 1074393). W szczególności nie jest związany wskazaniem co do dalszego postępowania (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1 września 2010 r., III PK 8/10, LEX nr 694231). W konsekwencji do naruszenia art. 398²⁰ k.p.c. dochodzi tylko wtedy, gdy sąd, któremu sprawa zostaje przekazana, stosując normę prawną poddaną wykładni Sądu Najwyższego, nie uwzględni wyników tej wykładni (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 maja 2009 r., II CSK 668/09, LEX nr 510961).

Zaskarżony wyrok nie pozostaje w sprzeczności z wykładnią prawa dokonaną już w niniejszej sprawie przez Sąd Najwyższy, skoro Sąd Apelacyjny przyjął, że o ile w dacie zgłoszenia wniosku o otwarcie postępowania układowego można było liczyć na zrealizowanie jego celu – odzyskanie płynności finansowej, ponieważ w 2002 r. majątek spółki przeważał na jej zobowiązaniach (wniosek został zgłoszony we właściwym czasie), to już od stycznia 2004 r., czyli po dacie zatwierdzenia układu i w dacie powstania zobowiązań z tytułu nieopłaconych składek (od grudnia 2003 r. do stycznia 2005 r.), kondycja spółki i niewywiązywanie się przez nią ze zobowiązań nakazywały zgłoszenie wniosku o ogłoszenie upadłości.

Jeśli zaś chodzi o zarzucane naruszenie art. 386 § 6 zdanie pierwsze k.p.c., zgodnie z którym ocena prawna i wskazania co do dalszego postępowania wyrażone w uzasadnieniu wyroku sądu drugiej instancji wiążą zarówno sąd, któremu sprawa została przekazana, jak i sąd drugiej instancji, przy ponownym rozpoznaniu sprawy, to przede wszystkim, sąd drugiej instancji rozpoznający ponownie sprawę, po kasatoryjnym wyroku Sądu Najwyższego, jest związany oceną prawną wyrażoną przez Sąd Najwyższy (art. 398²⁰ k.p.c.).

Skarżący nie zdołał zatem wykazać, że zachodzi potrzeba rozpoznania jego skargi przez Sąd Najwyższy, wobec czego z mocy art. 398⁹ k.p.c., należało postanowić jak w sentencji. O kosztach postępowania kasacyjnego rozstrzygnięto po myśli art. 98 k.p.c. w związku z § 6 pkt 7 w związku z § 5 w związku z § 12 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz.U. z 2013 r., poz. 490).